Tarih Dergisi, Sayı 64 (2016 / 2), İstanbul 2016, s. 1-26

MÜZE-İ HÜMAYUN'DA İSKENDER LAHDİ

Burcu KUTLU DİLBAZ*

Öz

İskender Lahdi, üzerindeki betimlemeleri ve tarihsel anlatımıyla Roma sanatının yegâne örneklerindendir. Müze-i Hümayun'a geliş öyküsü ve müzeye kattığı değer de bir o kadar ilgi çekici ve önemlidir.

Osman Hamdi Bey'in Sayda'da yaptığı kazılarda bulunan lahitlerden en göze çarpanı İskender Lahdi'dir. Böylece Osman Hamdi Bey, başarılı bir arkeolog olarak dünya arkeoloji literatürüne geçmiştir. Ayrıca Müze-i Hümayun'un zengin lahit koleksiyonuna sahip olmasına, müzenin ün kazanmasına yardımcı olmuştur. Sayesinde müze ve müzecilik anlayışı büyük atılım sağlamış ve Avrupa tarzı boyuta doğru gelişim göstermiştir.

Dünyaca ünlü olan lahit Türk müzecilik tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bugün İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin en nadide parçalarından biri olarak sergilenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İskender Lahdi, Lahit, Osmanlı'da Müze, Müze-i Hümayun, Müzecilik, Sayda Kazıları, Arkeoloji, Sanat Tarihi, Osman Hamdi Bey.

Abstract

ALEXANDER SARCOPHAGUS IN THE IMPERIAL MUSEUM

Alexander Sarcophagus is one of the unique samples of Roman art with the descriptions and the historical narratives on it. The story of its coming to imperial museum and its valuable contribution to the museum is also interesting and important.

The most remarkable of the sarcophagi found in the excavations by Osman Hamdi in Saida is the Alexander Sarcophagus. Thus, Osman Hamdi Bey, as a successful archaeologist, has put his stamp on the world archaeology literature. Besides, it also helped Imperial Museum to have a rich collection of sarcophagi and to gain fame. The conception of museums and museums has made great progress and has developed towards a European style dimension.

The world famous sarcophagus has an important place in the history of Turkish museology. Today it is exhibited as one of the most precious beauties of Istanbul Archaeological Museums.

Key Words: Alexander Sarcophagus, Sarcophagus, Museum in Ottoman Empire, The Imperial Museum, Museology, Sayda Excavations, Archaeology, Art History, Osman Hamdi Bey.

* Araş. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, bkutlu@istanbul.edu.tr; burcuktl@gmail.com.

Giriş

19. yüzyılda Avrupa'da arkeoloji ve müzecilik faaliyetleri gelişim göstermiştir. Bu faaliyetler çerçevesinde Avrupalılar arkeolojik eser bulunan alanlarda araştırma ve kazı yapmışlardır. Bu çalışmalarından elde ettikleri arkeolojik eserleri almış ve ülkelerine getirip, müzelerinde sergilemişlerdir. Avrupa'da müzecilik ve arkeolojik çalışmalar hızla ilerlerken, Osmanlı Devleti'nin zengin eserleri Avrupalıların ilgisini çekmiştir. Bu nedenle 19. yüzyılın başından itibaren Osmanlı Devleti topraklarında kazı ve araştırma yapmaya başlamışlardır.

Bu sayede arkeoloji ile tanışan Osmanlı Devleti, yabancı olduğu bu faaliyetlere ilk başlarda sessiz kalmıştır. Daha sonra yabancıların kazılarını kontrol altına almak isteyen Devlet, 1840'tan itibaren kazı çalışmalarını izne bağlamıştır[1]. Bu tarihe yakın bir zamanda da -yani 1846 yılında- ilk kez bir Osmanlı müzesi kurulmuş ve ülke genelindeki eserler burada toplanmaya başlanmıştır[2].

Arkeolojik faaliyetlerin Osmanlı Devleti'nde henüz başladığı bu dönemde Avrupalılar oldukça uzmanlaşmış durumdadır. Osmanlı Devleti'ndeki arkeolojik değerlerin farkındalığı ile bu topraklardaki kazıları daha da arttırmıştır. Osmanlı Devleti'nin doğusunda yer alan ve bugünkü Lübnan topraklarındaki Sayda antik kenti, yabancıların kazı yaptıkları en önemli yerlerden biridir[3].

---

1 Kâmil Su, *Osman Hamdi Bey'e Kadar Türk Müzesi*, Icom Türkiye Milli Komitesi Yayınları, İstanbul 1965, s. 8; Sümer Atasoy, *Müzecilikten Yansımalar*, Anka Yayınları, İstanbul 1999, s. 8; Osman Aytekin, "Nizamnameler Işığında Eski Eser Kaçakçılığının Anadolu'daki Tarihi Serüveni", *Yeni Türkiye*, sayı 43 (Ocak-Şubat 2002), s. 671; Buna karşılık Halit Çal, ilk kazı izninin 1843'te (Halit Çal, "Osmanlı Devletinde Asar-ı Atika Nizamnameleri", *Vakıflar Dergisi*, sayı 26 (Ankara 1997), s. 391), İsmail Günay Paksoy ise 1844'te verildiğini belirtmektedir (İsmail Günay Paksoy, "Bazı Belgeler Işığında Osmanlı Devleti'nin Kültür Mirası Politikası Üzerine Düşünceler", *Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyum (17-18 Aralık 1992)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ed. Zeynep Rona, İstanbul 1993, s. 210).

2 BOA, A.MKT. MHM, nr. 471/11-1290Za05.

3 Osmanlı Devleti'nde bugünkü Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında yapılan kazılara bir örnekte Irak'taki Samarra kazılarıdır. Bu kazıları doğubilimci ve İslam sanat tarihi uzmanı olan Friedrich Sarre yönetmiştir. Kazılar esnasında kendisine Alman doğubilimci, sanat tarihçisi ve arkeolog olan Ernst Emil Herzfeld eşlik etmiştir (Kazılar hakkında ayrıntılı bilgi için; Arzu Terzi, "Samarra Excavations in Ottoman Bureaucracy", *Beitrage zur Islamischen Kunst und Archaologie*, Band 4, Herausgegeben von der Ernst-Herzfeld-Gesellschaft, Wiesbaden 2014, s. 10-17).

İskender Lahdi'nin Keşfi

19. yüzyılın ortalarında Avrupalıların artan kazı faaliyetlerinin bir merkezi de Sayda şehridir. Bu şehrin adeta bir eski eser kaynağı olduğu, Fransız Joseph Ernest Renan tarafından daha önceden belirtilmiştir. Bu antik yer Perslilerden kalma kral mezarlığıdır. Bu eski mezar alanı Yunan ve Roma âdetine göre toplu halde şehrin dışında yapılmıştır. Ernest Renan burada kazılara başladığı zaman antik alanın üstü bağ ve bahçelerle örtülüdür. Kum ve kireçten oluşan zemin yüzeyi çamur tabakası ile kaplıdır. Bu nedenle kazılar oldukça zor yapılmıştır[4].

Bölge arkeolojik eser bakımından oldukça zengindir ki, her neresi kazılırsa kazılsın bir antik mezara rastlanabilir. Bu nedenle burası define avcıları ve antika düşkünleri tarafından yıllarca tahrip edilmiştir. Bazı lahitlerin içleri açılarak yağmalanmıştır. Lahitlerin içinden çıkan eşyalardan nakledilemeyen eşyalar parçalanmış, nakledilebilenler de alınmıştır. Alınan eserlerden bazıları bu eserlerle ilgilenen kişilere satılmıştır. Bu esnada eserler zarar görmüş ve tahrip olmuştur. Bu da giden eski eserlerin, geri dönüşü mümkün olmayan bir tahribe uğramasına neden olmuştur. Böylece ilim dünyası da bu eserlerin geçmiş hakkında vereceği bilgiden mahrum kalmıştır[5].

---

4 Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, I/2 (Mayıs 1332), Matbaa-i Âmire, İstanbul 1332-1334 (1916), s. 156.

5 Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", s. 157.

1855'te lahitlerin gömülü bulunduğu bu bölgede Sidon Kralı Tabnit'in oğlu II. Eshmunazar'ın lahdi bulunmuştur. O zamana kadar bulunmuş yegâne eser olan lahdin üzerinde modern alfabenin kökeni olan Fenike alfabesince bir de yazısı bulunmaktadır. Bu abide, bulunduğu yerden alınıp Paris'teki Louvre Müzesi'ne nakledilmiştir. Bugün de müzede bulunan eserlerden en ilgi görenlerinden birisidir. Lahdin yapılış tarihini tespit etmek için Fransız Joseph Ernest Renan bu bölgeye gönderilmiştir. Aynı zamanda burada araştırma yapılırken Fenikelilerin tarihinin aydınlatılması ve yeni lahitlere rastlanması amaçlanmıştır. Ernest Renan ve kazı ekibi Sidon bölgesinde 1861'den 1864'e kadar kazı çalışmaları yapmıştır. Buradan 27 adet lahit çıkarmıştır. Bu lahitlerden insan biçimli olanlarına antropoit adını vermiştir. Günümüzde de bu tarz lahitler bu adla anılmaktadır. Bu lahitlerin üzerinde Roma sanatının yegâne örneği olan II. Eshmunazar'ın lahdi gibi Fenike yazısı bulunmamaktadır. Bu nedenle lahitlerin yapıldığı dönem ile ilgili bilinmezlik çözülememiştir. Ernest Renan burada yapmış olduğu çalışmaları hakkında *Mission de Phénicie* adlı kitabında ayrıntılı bilgilere yer vermiştir[6].

Ernest Renan'ın bölgede yaptığı kazılardan sonra, bölgede uzun bir süre kazı çalışması yapılmamıştır. İskender Lahdi ise 1887'de Mehmet Şerif Efendi, kendi tarlasını kazarken rastlantı sonucu bulmuştur. Burası bugünkü Lübnan'ın Sayda şehrinin doğusunda Helaliye Kasabası'nın yakınında bulunan Ayaa mevkiindedir[7].

Mehmet Şerif Efendi kendi tarlasında bir kuyu bulduğunu ve bu kuyu içinde mezarların bulunduğunu Sayda Kaymakamı Sadık Bey'e 2 Mart 1887'de bildirir. Bunun üzerine Suriye Valisi Naşid Paşa'dan gelen emir ile Sayda'ya vilayet mühendisi Beşara Bey gönderilir[8]. Beşara Bey burayı inceler ve buradaki gözlemlerine dair bir rapor hazırlar ve hazırladığı raporu İstanbul'a gönderir. Sayda'da bulunan eserlere dair bilgi veren bu raporu, Müze-i Hümayun Müdürü Osman Hamdi Bey değerlendirir. Osman Hamdi Bey Sayda'da daha önce Ernest Renan'ın kazı yaptığını ve değerli eser çıkarttığını bilmektedir. Renan'ın dünyada ses getiren bu kazısının öneminin farkında olduğu için vakit kaybetmeden Sayda'ya gitmek için hazırlıklara başlar[9].

6 Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", s. 157.
7 Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", s. 158.
8 BOA, MF.MKT, nr. 98-110/08N1305.
9 Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", s. 158.

İskender Lahdi'nin Müze-i Hümayun'a Getirilişi

Osman Hamdi Bey'in ilk olarak Sayda'da kazı yapabilmek için izin alması gereklidir. Burada yapacağı kazıda çıkarılacak eserlerin en önemlilerini, Müze-i Hümayun'a getirmek üzere, padişahtan izin ve ödenek talep eder[10]. Bunun üzerine kendisine burada yapacağı kazılar için gereken izin ve ödenek II. Abdülhamid tarafından verilir[11]. Böylece Osman Hamdi Bey müzenin eski eser memuru olan Dimosten Baltacı Bey'i de yanına alarak 18 Nisan 1887'de İstanbul'dan Sayda'ya doğru hareket eder. Birkaç gün süren yolculuğun ve buradaki hazırlıkların ardından büyük bir istek ve gayret ile 30 Nisan'da kazılara başlar[12]. Burada lahitlerin varlığı tespit edilir. Bunun üzerine arazisinde lahitlere rastlayan Mehmet Şerif Efendi lahitleri gördüğüne dair bilgi ve haber verdiği için ödüllendirilir[13].

Bu alanda toplamda 17 lahit bulunmuştur; fakat bunlardan yedisi üzerinde herhangi bir bilgi olmadığından ve görsel olarak sergiye değer bulunmadığından olduğu yerde bırakılmaları daha uygun görülmüştür[14]. Bunların dışında, geri kalan eserler değerlendirilmiş ve sergilenmeye uygun görülmüştür. Tabnit Lahdi'nin de içinde bulunduğu diğer eserlerin İstanbul'a taşınmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine bu eserlerin Müze-i Hümayun'a nakli için gerekli işlemler başlatılmıştır[15]. Osman Hamdi Bey, Sayda'dan bu lahitleri sağlam bir şekilde çıkardığı için, oldukça memnun kalmıştır[16]. Fakat bu lahitlerin hem derine gömülmüş, hem de boyutlarının oldukça büyük olması nedeniyle taşınmalarında oldukça güçlük yaşanmıştır[17].

Lahitlerin en büyüğünün uzunluğu 3,5 metre, ağırlığı ise 10 tondur. Bu lahitlerin İstanbul'a taşınması, denizyolu ile olacağından en yakın kıyıya bir yol kazmak gereklidir. Bu nedenle lahitlerin taşınabilmesi için nehre doğru bir yol hazırlanmıştır. Bu yoldan ilk olarak lahitlerin kapakları daha sonra gövdeleri taşınmıştır. Bu parçalar, lahitleri taşımak üzere yapılan yolda iki halat arasında kayan tahta kızakların üstünde ayrı ayrı konularak taşınmıştır[18].

---

10 BOA, İ.DH, nr. 84805; Mustafa Cezar, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi Bey*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, I, İstanbul 1995, s. 316.

11 BOA, MF.MKT, nr. 97-152/29B1305.

12 Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", s. 158-159.

13 BOA, MV, nr. 22-59/10Za1304.

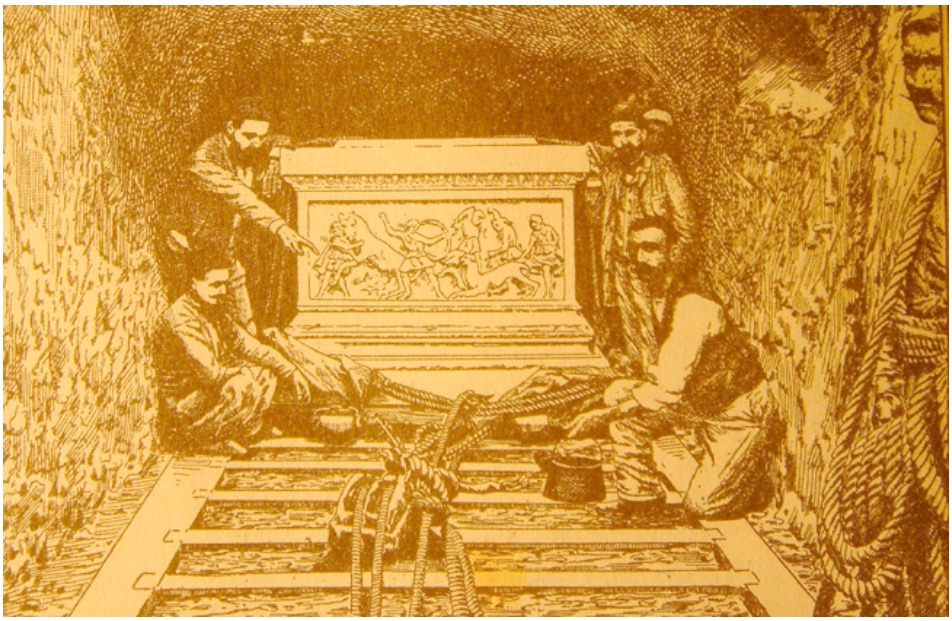
14 Bu alanda bulunan lahitlerin sayısının bazı kaynaklarda 18 (Nezih Başgelen, *İstanbul Arkeoloji Müzesi İskender Lahti*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2013, s. 3), bazı kaynaklarda da 20 adet lahit çıktığı belirtilmektedir (Cezar, *a.g.e.*, s. 317).

15 BOA, MF.MKT, nr. 93-136/8Ş1304.

16 BOA, MF.MKT, nr. 94-7/10N1304.

17 Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", s. 160.

18 Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", s. 160.

İskender Lahdi'nin Bulunduğu Yeraltı Kuyusundan Çıkarılışı
(Mustafa Cezar, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi Bey*, s. 316)

Deniz kenarına gelen lahitler, bir sal üzerine oturtularak vapura kadar bu şekilde taşınmıştır. İşin en hassas ve tehlikeli kısmı da burada baş göstermiştir. Lahitler, saldan Beyrut'tan gelen Asır adlı vapura oldukça dikkatli bir şekilde yüklenmiştir[19]. Bu değerli eserlerin gerek topraktan çıkarılması ve gerek vapura yerleştirilmesi sırasında hiçbir sorun yaşanmamıştır. Lahitler arasında en büyük ve en ağırı olan İskender Lahdi ise vapura en son yerleştirilmiştir[20].

Yaklaşık iki ay süren kazılar sonucunda Osman Hamdi Bey, çıkardığı lahitlerin hepsini zarar görmeden ve çalınmadan vapura yerleştirmiştir. Bulduğu bu eserleri, müzeye götürmek üzere çalışmasını sonlandırmış ve 20 Haziran 1887'de İstanbul'a doğru yola çıkmıştır[21].

Osman Hamdi Bey bu kazılarını dünyaya duyurmak için, Fransız Arkeolog Theodore Reinach ile birlikte bir kitap çıkarmıştır. *Une Necropole Royale*

[19] BOA, Y.PRK.UM, nr. 10-1/ 1304L02.
[20] Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", s. 161.
[21] Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", s. 157.

a Sidon, Fouilles de Hamdy Bey adlı bu kitapta Sayda'da yapmış olduğu kazı çalışmaları, kazı çizimleri, plan ve haritaları bulunmaktadır[22].

Sayda krallarına ait lahdin bulunması, uluslararası bir heyecan uyandırmıştır. İskender Lahdi ile birlikte burada bulunan lahitler içinde en eskisi Mısır Firavunlarının kullandığı antropoid (insan biçimli) *Tabnit Lahdi* dahil, *Satrap Lahdi, Likya Lahdi* ve *Ağlayan Kadınlar Lahdi* gibi önemli lahitler de İstanbul'a taşınmıştır[23].

İskender Lahdi'nin Müze-i Hümayun'da Sergilenişi

Sayda'dan İstanbul'a getirilen lahitler, Çinili Köşk'e sığamayacak boyuta ulaşmıştır. İçlerinde İskender Lahdi'nin de olduğu yirmi kadar lahdin bulunuşu, müze için yeni bir bina yapılması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır[24].

Köşke sığmayan lahitler ilk olarak ahşap sandıklara konularak korunmuştur. Lahitlerin bu şekilde korunması geçici sürelidir. Osman Hamdi Bey'in yoğun çabaları sayesinde Eylül ayında yeni müzenin yapılmasına başlanılmıştır[25]. Bu bina bugün İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin Arkeoloji Müzesi diye adlandırılan ana binasıdır.

Osman Hamdi Bey, mimar Vallaury'ye bir müze planı çizdirmiştir. Sadrazam ve Maarif Nazırı'na, yeni bir müze binasına duyulan ihtiyacı anlatmış ve onları buna ikna etmiştir. Bugün ayakta olan bina incelenince, bu yapının iyi bir etüdün ürünü olduğu görülebilir. Modern müzecilik anlayışına uygun görkemli bir yapıdır. Vallaury'nin eseri olan bu bina, çoğunlukla Greko-Romen kültür ve sanat ürünlerinin sergileneceği dikkate alındığından, Batı Neo-klasik özellikte inşa edilmiştir[26].

---

22 Osman Hamdi Bey-Theodore Reinach, *Une Necropole Royale a Sidon, Fouilles de Hamdi Bey*, Paris 1892.

23 Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", s. 162-164; Cezar, *a.g.e.*, s. 317.

24 Vahid Bey, *Müze-i Hümayun*, Ebüzziya Matbaası, İstanbul 1330 (1914), s. 14.

25 Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", s. 161.

26 Cezar, *a.g.e.*, s. 257-258.

Lahitler Müzesi/Müze-i Hümayun (1891)
(Wendy M. K. Shaw, *Osmanlı Müzeciliği*, s. 220)

Sanayi-i Nefise Mektebi Fenn-i Mimari hocası olan Vallaury tarafından çizilen müzenin giriş kapısı antik bir tapınak cephesine benzetilmiştir. Bu benzerliği ile Sayda kazılarından çıkan ve İskender Lahdi ile birlikte getirilen *Ağlayan Kadınlar Lahdi*'nden esinlenildiği söylenir[27].

Değerli lahitler de tahta sandıklarından çıkarılıp, Müze-i Hümayun'da sergilenmesi için temizlenmiştir. Sanayi-i Nefise Mektebi heykeltıraş hocası Yervant Oskan Efendi, bu lahitlerin zedelenmiş olan yerlerini tamir ettikten sonra, lahitler yeni müzedeki granit kaidelerin üzerine yerleştirilmiştir[28].

Daha sonra bu binaya iki ayrı ek bina daha eklenerek büyütülmüştür. Osman Hamdi Bey'in Lagina ve Balatcık'ta yaptığı kazılarda çıkardığı ve müzenin

[27] Alpay Pasinler, *İstanbul Arkeoloji Müzesi*, Akbank Kültür ve Sanat Merkezi Yayınları, İstanbul 2003, s. 20.

[28] Derya Uzun, "Heykel Sanatının Türk Kültürü İçindeki Yeri ve Yervant Oskan Efendi", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, I/1 (2012), s. 286.

bahçesinde sandıklarda bekleyen eserler bu binalara taşınmıştır[29]. Böylece müze ve müzecilik anlayışı büyük atılım sağlamış ve Avrupa tarzı bir boyuta doğru gelişim göstermiştir[30]. Ayrıca 1888'de Osman Hamdi Bey Sayda'ya yeniden gidip aynı bölgede kazı yapmıştır. Bu kazıda beş adet daha lahit çıkarmış ve Müze-i Hümayun'a getirmiştir[31].

Osman Hamdi Bey, yapılan yeni binaya eserler sığmadığından, ayrılan harcama bütçesine bir miktar daha eklenerek bir kat daha ilave olmasını istemiştir[32]. Bunun üzerine isteği kabul edilmiş ve yeni bina, padişahında onayı ile 13 Haziran 1891'de "Lahitler Müzesi" adıyla açılmıştır. Yeni binada lahitlerin yanı sıra, bazı antik heykeller de sergilenmiştir. Geri kalan diğer eski heykeller de, Çinili Köşk'te muhafaza edilmiştir[33].

İskender Lahdi'nin Özellikleri

a. Lahdin Üzerindeki Betimlemeler

Lahit, her ne kadar İskender Lahdi olarak anılsa da aslında İskender'e ait değildir. Aynı dönemde yaşamış olan Sidon Kralı Abdalonymos'a ait olduğu düşünülmektedir[34]. Lahdin İskender ismini almasının nedeni, üzerinde Büyük İskender'in figürünün yer almasıdır. Başlangıçta önemli bir yanlış gibi gözükmektedir. Lahdin İskender'e ait olamayacağı anlaşılınca bu yanlış önemsiz bir ayrıntıdan öteye geçmez. Bu ad ile ününe ün katmış ve o kadar benimsenmiştir ki, değiştirilmeden kullanılmaya devam edilmektedir.

İskender Lahdi'nin üzerinde iki konu betimlenmiştir, birincisi Makedonyalılar ile Persliler arasındaki amansız savaş, ikincisi ise Makedonyaların Persliler ile birlikte düzenledikleri geyik, panter ve aslan av sahneleridir.

I) Büyük Yüz: Makedonyalılar ve Persler Arasındaki Savaş

Lahdin uzun yüzlerinden biri olan, Makedonyalıların, Perslerle arasında geçen savaşı anlatan bu yüz, lahdin en önemli sahnesidir. Burada Makedonya Kralı Büyük İskender'in İssos Ovası'nda Pers Kralı III. Darius'u ve ordusunu

29 Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", s. 161-162.
30 Adnan Çoker, *Osman Hamdi ve Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Şahane*, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1983, s. 10.
31 Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", s. 161.
32 BOA, İ.DH, nr. 1075-84312, 1305B07.
33 Cezar, *a.g.e.*, s. 258-261.
34 Nilgün Yaman, *Uygarlıklar Tarihi,* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2015, s. 238.

yenilgiye uğrattığı İssos Savaşı anlatılır[35]. İskender bu zafer ile Suriye içlerine doğru ilerlemeye devam etmiştir[36]. Lahdin en önemli sahnesi, belki de ana sahnesi olan bu uzun kenardaki ilk figür, Roma Hükümdarı Büyük İskender'dir. Bu figürden dolayı lahit İskender ismini almıştır.

II) Diğer Büyük Yüz: Aslan ve Geyik Avı

Lahitte işlenen diğer konu Arslan ve Geyik avı sahnesidir. Burada İskender'in hedeflediği sahne işlenmiştir. İssos Savaşı'ndan sonra İskender'in iki hedefi vardır. Bunlardan ilki, İran'ı almak, Hindistan'ı fethetmek, bütün Asya'ya baskınlar yapmak ve buradan da dönüp İtalya'yı kuşattıktan sonra Cebelitarık'a kadar uzanmaktır. Diğeri ise, fetihlerle birlikte mutlak bir devlet kurmaktır. Mısır'da ticaretin merkezi olan Babil şehrini, o devletin başkenti yapmak istemiştir. Hedefi doğrultusunda hareket etmiş ve şehre girişi sonrasında bu siyasetinin temelini atmıştır. Başkentte Persliler ve Romalıların birlikte yaşamasını amaç edinmiştir. Lahdin bu yüzünde İskender'in bu hedefi işlenmiştir. Persliler ve Romalılar, Perslilerin önem verdiği av geleneğini birlikte yapmaktadırlar[37].

Bu yüzdeki sahne Perslilerin ekin ekip topladıkları, hayvan avladıkları bahçe ve parklarda geçmektedir. Sahnede üçü atlı olmak üzere toplamda sekiz kişi bulunmaktadır. Sanatçı levhanın çıplaklığını örtmek, onun bembeyaz ve biraz da soğuk olan yüzeyini canlandırmak için elbise kırmalarını ustaca işlemiştir. Yüzde bulunan figürlerin birleşimi ise, önemi hemen dikkat çeken ve ancak biraz fazla karşılıklı bir tarzda düzenlenmiştir. Buna rağmen eleştiren bir tarafı olmayan merkez sahnenin etrafında bir düzen içinde ve levhanın sol tarafı ile oldukça ahenkli bir şekilde birbirine benzer bir şekilde verilmiştir[38].

III) Küçük Yüz: Savaş Manzarası

Buradaki savaş manzarası büyük yüzdeki Romalılar ve Persliler arasında geçen savaşın devamıdır. Üç grup halinde tasvir edilen savaş sahneleri oldukça güzel işlenmiştir.

---

35 İssos Savaşı bugünkü Hatay sınırları içindeki Dörtyol-Payas Ovası'nda geçmiştir (bkz. Sancar Ozaner, "Dörtyol-Payas (İssos) Ovası'nda Antakya Tarihi Çağlarından Günümüze Süregelen Jeomorfolojik Değişikliklerin Kinet Höyük Üzerindeki Etkileri", *XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara (1994), s. 520).

36 Şeyma Yıldırım, *Eski Çağda Anadolu'nun Savaş Kapıları*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2006, s. 71.

37 Vahid Bey, "Lahid-i İskender", *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, I/3 (Temmuz 1332), Matbaa-i Âmire, İstanbul 1332-1334 (1916), s. 276-277.

38 Vahid Bey, "Lahid-i İskender ", s. 278-279.

Aynı yüzün alınlığında da savaş sahnesi işlenmiştir. Buradaki kişilerin hepsi Romalıdır.

Küçük Yüz Alınlığı

IV) Küçük Yüz: Av Manzarası

Küçük yüzde bulunan av sahnesindeki bütün herkes Perslidir. Burada avcının elinde kalkan bulunmasının nedeni, Perslilerin av kıyafeti aksamlarından birinin kalkan olmasındandır[39].

Yenildiği kişiye karşı yaratılmış olan bu eser, İskender'e atfedilmiştir. Ayrıca sanatkârların zihninde İskender'in siyasetinin ne kadar yer tutmuş olduğunu da açıkça göstermektedir.

Aynı yüzün alınlığında, Romalılar ve Persliler arasındaki savaş işlenmiştir. Bu yüzdeki kişilerin, gruplama tarzı, simetrisi diğerlerine göre özensiz olduğundan lahdin en az dikkat çeken kısmıdır[40].

b. Lahdin Teknik Özellikleri

I) Yapısı

Lahit, antik dönemde Atina ve Yunan merkezlerinde tapınak ve anıtların yapımında kullanılan Pentelikon mermerinden yapılmıştır. Saf beyaz ve lekesiz olan mermer, Ion Tapınağı tarzında işlenmiştir[41].

---

39 Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 281-282.

40 Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 282.

41 Pentelikon Mermeri: Yunanistan'ın yeraltındaki bir ocaktan çıkardığı ilk mermerdir. Antik dönemde saf beyaz ve lekesiz olarak çıkarılan bu mermer, günümüzde biraz grileşmiştir. Bugün Dionysos mermeri olarak adlandırılmaktadır (Bkz. Abdullah Çördük, *Yunan ve Roma Mimarisindeki Yapı Teknikleri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006, s. 10).

Lahitte yalnızca mermerden yararlanılmamıştır. Atların gem, dizgin ve başlıkları ile savaşçıların elindeki mızraklar, oklar, kuşak dökmeleri gibi tunç, demir ve gümüş de kullanılmıştır. Bunlar asırlardan beri paslanmış, dökülmüş ve müzeye gelmeden önce yağmalanmış olduğundan günümüze kadar ulaşamamıştır[42].

Kabartmalar yakından bakıldığında dahi canlılığı verecek şekilde özenle işlenmiştir. Örneğin İssos Savaşı'nı anlatan büyük yüzde at üstünde, yeni ölmüş olan Persli askerin kabartması, sanki arkasındaki asker tutmasa düşecekmiş gibi durmaktadır.

İskender Lahdi'nin üzerindeki her detay titizlikle gerçekliğine uygun şekilde işlenmiştir. Elbiseler üzerindeki kırmalar dahi oldukça net verilmiştir. Renkler büyük bir incelikle, farklı ton ve derecelerde belirtilmiştir. Lahdin üzerindeki renkler, yapıldığı dönem oldukça canlı işlenmiştir. İnce bir işçilikle çalışılmış kabartmalarla süslü lahdin, en iyi Yunan heykellerinden biri olmasının sebebi, üzerindeki detaylı, özenli ve sanatsal renklendirmedir[43].

Renkler, keşfedildiği dönemde alışılmışın dışında olarak canlı olsa da, zamanla canlılığını yitirmiştir. Gene de, bugün lahtin üzerinde rengârenk şekliyle görülebilmektedir[44]. Böylece lahitte renklerin canlılığı ve çokluğuyla, Yunan sanatının üç boyutlu bir görsellik sağlayarak, gerçeği yakalamaya çalıştığını söyleyebiliriz.

II) Kompozisyon ve Gruplama

Lahdin üzerindeki kişileri, genel grupları ve birleştirme tarzını inceleyecek olursak hepsinin bir düzen içinde olduğu görülmektedir. Şöyle ki: Savaş sahnesinin yer aldığı büyük yüzde, merkez uçlarda aynı önem derecesinde üç süvari yer almaktadır. Bunun gibi av sahnesinin yer aldığı büyük yüzde de aynı noktalarda durumları aynı veya simetrik üç Persli bulunmaktadır. Sağ ve sol uçtan bir önceki yerlere, çıplak iki Romalı asker koyularak, bu simetriyi bir kat daha vurgulanmıştır. Bu simetri, Romalı askerlerin vücutlarının eğilim derecesi ve birbirine bakış açılarında da, açıkça görülmektedir[45]. Çıplak Romalıların iki tarafta da yanlarında atlı Romalı olmasıyla dengeli bir görüntü sağlanmaya çalışılmıştır. Ortada atlı

[42] Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 274.
[43] Thomas Hayter Lewis, "The Sarcophagi of Sidon", *Palestine Exploration Fund: Quartely Statement for 1888*, s. 5-8.
[44] Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 271-276.
[45] Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 279.

süvarinin üzerinde bulunan lahdin sahibi Abdalonymos'un tek verilmesi de onun değer ve önemini vurgulamak içindir.

Sanatçı bu eserinde dış görünümü de bir birlik içinde vermiştir. İlk olarak kişilere bakacak olursak, savaşçılar aynı renk ve tarzda işlenmiştir. Persli ve Romalı savaşçıları burada birbirinden ayıran şey kıyafet ve elbisedir. Bazı Persliler bıyıklı gösterilmişler ise de Romalılardan farklı bir sima görülmez.

Hatta büyük yüzdeki av manzarasının İskender'i burada başında kralara mahsus bir şerit ile tanınır. Bu simada olduğu gibi savaş sahnesindeki büyük yüzde görülen ve kim olduğu başındaki aslan postuyla onaylanmış ve belirlenmiş bulunan İskender'e bunun benzerliği olmasaydı, İskender'in yerine bırakmış olduğu kumandanlardan biri olduğu iddia edilebilirdi.

Büyük Yüz Av Manzarası'nda İskender Portresi / Büyük Yüz Savaş Sahnesi'nde İskender Portresi
(Adolphe Thalasso, *Les Arts Revue*, s. 21)

Bunun yanında büyük yüz Savaş Sahnesi'ndeki İskender dahi güvenilir bir portre olmaktan uzaktır. Buradaki İskender'in krallık simgesi olan parası üzerinde bulunan portre, aslında Herakles'in tasviridir. Bu yanılgı ya da özdeşleştirme, yalnız geç dönemlerin değil, kendi zamanının da kabul görmüş bir algısıdır[46].

Yalnızca, savaş manzarası anlatan büyük yüz ile savaşın tasvir edildiği küçük yüzün alınlığı üzerindeki simalar birbirinden farklıdır. Bunlardan; büyük yüzdeki yaşlı kumandan ile küçük yüzün alınlığındaki asker, sakallıdır ve lahtin üzerindeki simalardan ayrılır.

[46] Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 283. Herakles: Yunan mitolojisinde kuvvet tanrısı olarak adlandırılır. Kendi öldürdüğü aslan postunu giymiş olarak tasvir edilir.

Aynı şekilde av manzarasının yer aldığı küçük yüzdeki leopar olduğundan farklı ölçülerle tasvir edilmiştir. Baş küçük, boyun ona göre büyük, ayakları fazla uzun, vücudun ön kısmı çok kuvvetli, sağrı ise pek zayıftır. Bunun hareketi bile pek net değildir. Zira ön sağ pençesini vuracak gibi kaldırdığı halde, ön sol pençesi yerde sabit durmaktadır. Sol arka pençesi sıçrayacakmış gibi gergin durduğu halde, sağ arka pençesi adeta yürüyor vaziyetindedir[47].

Lahdi yapan sanatçı Roma sanatından esinlenmiş ve onların ünlü savaşlarından ilham almıştır. Fakat herhalde bütün bu karma resimlerde sanatçı, Perslilere has olan geçim ve dirlik içinde, Persli savaşını, büyük av seremonilerini tasvir ve temsil etmek istemiştir. Aslında lahit üzerinde Persliler üstün mevkide göründüğü gibi, bozgun halinde bile haysiyet ve şereflerini kaybetmemiş olarak gösterilmiştir[48].

Lahdin üzerindeki süslemelere bakılınca, o dönem bulunduğu alanda Persliler tarafından Atinalı bir sanatçıya yaptırıldığı düşünülmektedir. Bu derece ağır ve bu kadar nazik bir mermer kütlesinin nakli tehlikeli olacaktır. Diğer taraftan aynı atölyeden çıkmış olduğu düşünülen ve aynı kazı alanından çıkarılan küçük lahitlerin üzerinde Fenike harfleri vardır ki bu da atölyedeki işçi Persli sanatçıların elinden çıktığını göstermektedir[49].

Sonuç

Dünya şaheserlerinden biri olarak tanımlanan İskender Lahdi'nin gün yüzüne çıkarılıp İstanbul'daki Müze-i Hümayun'a getirilmesi zahmetli olduğu gibi, bir o kadar da önemlidir. Bu sayede Osmanlı müzeciliği dünyada adını duyurmuş ve dikkat çekmiştir. Bu sayede Müze-i Hümayun'a yeni bir bina yapılmış ve müzenin gelişiminde önemli bir yere sahip olmuştur. Çok renkli kabartmaları ve ince işli oymalarıyla göz alıcı İskender Lahdi, birçok yerli ve yabancı ziyaretçiyi müzeye çekmiştir. Bugün hala aynı yerinde İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde sergilenmekte ve aynı ilgiyi görmektedir.

Dünyanın en güzel lahitlerinden olan bu lahit bize Osmanlı Devleti'nden miras kalan bir kültür hazinesidir. Bu değerli eser, Osmanlı Devleti topraklarının ne kadar zengin bir hazineye sahip olduğunu göstermektedir. Müzenin en

47 Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 281-282.
48 Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 283.
49 Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 284-285.

önemli eseri olduğu gibi dünyanın da en önemli sayılı lahitleri arasındadır. Aynı zamanda İskender Lahdi'nin çıkarılışı bizlere Osmanlı Devleti'ndeki arkeolojik çalışmalarla ilgili önemli ipuçları sunmaktadır. Osmanlı Devleti'nin arkeolojiden ve sanatsal faaliyetlerden yoksun olduğu düşüncesi, bu gibi faaliyetlerle çürütülmektedir. Müze-i Hümayun'un nasıl zengin tarihi eserlere sahip olduğunu da bu lahdin çıkarılış hikâyesiyle görmek mümkün hale gelmektedir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)
Maarif Nezareti Mektubi Kalemi Belgeleri (MF.MKT.)
Meclis-i Vükela Mazbataları (MV)
Sadaret Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı (A.MKT.MHM.)
İrade Dahiliye (İ.DH.)
Yıldız Perakende Evrakı Umumi (Y.PRK.UM.)

Yayınlanmış Eserler

Atasoy, Sümer, *Müzecilikten Yansımalar*, Anka Yayınları, İstanbul 1999.

Aytekin, Osman, "Nizamnameler Işığında Eski Eser Kaçakçılığının Anadolu'daki Tarihi Serüveni", *Yeni Türkiye Dergisi*, sayı 43 (Ocak- Şubat 2002), s. 663-672.

Başgelen, Nezih, *İstanbul Arkeoloji Müzesi İskender Lahti*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2013.

Cezar, Mustafa, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi Bey*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, I, İstanbul 1995.

Çal, Halit, "Osmanlı Devletinde Asar-ı Atika Nizamnameleri", *Vakıflar Dergisi*, sayı 26 (Ankara 1997), s. 391-400.

Çoker, Adnan, *Osman Hamdi ve Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Şahane*, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1983.

Çördük, Abdullah, *Yunan ve Roma Mimarisindeki Yapı Teknikleri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006.

Lewis, Thomas Hayter, "The Sarcophagi of Sidon", *Palestine Exploration Fund: Quartely Statement for 1888*, s. 5-8.

Ozaner, Sancar, "Dörtyol-Payas (İssos) Ovası'nda Antakya Tarihi Çağla-

rından Günümüze Süregelen Jeomorfolojik Değişikliklerin Kinet Höyük Üzerindeki Etkileri", *XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994, s. 513-527.

Paksoy, İsmail Günay, "Bazı Belgeler Işığında Osmanlı Devleti'nin Kültür Mirası Politikası Üzerine Düşünceler", *Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyum (17-18 Aralık 1992)*, ed. Zeynep Rona, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1993, s. 201-211.

Pasinler, Alpay, *İstanbul Arkeoloji Müzesi*, Akbank Kültür ve Sanat Merkezi Yayınları, İstanbul 2003.

Shaw, Wendy M. K., *Osmanlı Müzeciliği: Müzeler, Arkeoloji ve Tarihin Görselleştirilmesi*, çev. Esin Soğancılar, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

Su, Kamil, *Osman Hamdi Bey'e Kadar Türk Müzesi*, Icom Türkiye Milli Komitesi Yayınları, İstanbul 1965.

Terzi, Arzu, "Samarra Excavations in Ottoman Bureaucracy", *Beitrage zur Islamischen Kunst und Archaologie*, Band 4, Herausgegeben von der Ernst-Herzfeld-Gesellschaft, Wiesbaden 2014, s. 10-17.

Thalasso, Adolphe, "Le Sarcophage D'Alexandre Au Musée Imperial de Constantinople", *Les Arts Revue Mensuelle des Musees,* Collections Expositions, No: 109, Paris 1911, s. 1-25.

Uzun, Derya, "Heykel Sanatının Türk Kültürü İçindeki Yeri ve Yervant Oskan Efendi", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, I/1 (Batman 2012), s. 279-291.

Vahid Bey, *Müze-i Hümayun*, Ebüzziya Matbaası, İstanbul 1330 (1914).

Vahid Bey, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, I/2 (Mayıs 1332), Matbaa-i Âmire, İstanbul 1332-1334 (1916), s. 155-169.

Vahid Bey, "Lahid-i İskender", *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, I/3 (Temmuz 1332), Matbaa-i Âmire, İstanbul 1332-1334 (1916), s. 271-285.

Yaman, Nilgün, *Uygarlıklar Tarihi,* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2015.

Yıldırım, Şeyma, *Eski Çağda Anadolu'nun Savaş Kapıları*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2006.

EKLER

Ek 1

İskender Lahdi Küçük Yüz: Romalılar ve Persliler Arasındaki Savaş
Alınlığı: Romalılar Savaş Sahnesi
(Nezih Başgelen, *İstanbul Arkeoloji Müzesi İskender Lahti*, s. 14)

Büyük Yüz: Makedonyalılar ve Persler Arasındaki Savaş

Sol baş tarafta İskender bulunmaktadır. İskender sağ eliyle mızrağını önünde duran Pers askerine fırlatmak üzereyken, göğsünden ok ile vurulmuş olan atı, yerde yatan ölü bir Pers askerini çiğnemektedir. İskender'in önünde, dizleri üzerine çökmüş olan bir atın üzerinde Pers askeri bulunmaktadır. Asker, sağ elindeki kılıcı ile İskender'e karşı kendini korumaya çalışmaktadır.

Hemen önlerindeki sahnede zırhlı Romalı asker kendini karşısındaki Pers askere karşı kalkanıyla korumaktadır. Aynı zamanda Romalı asker yerde bir Pers askerini çiğnerken, kılıcını düşmanına saplamak üzeredir. Pers askeri ise silahını elinden düşürmüş, kollarını savunma amaçlı kaldırmış geri kaçıyor durumdadır.

Ortadaki sahnede atı şahlanmış Romalı asker, diz üstü çökmüş Pers askerini öldürmeye çalışırken, arkasındaki başka bir Pers askeri okunu İskender'e doğru yöneltmiştir. Yerde Pers askerlerinin ölüleri bulunmaktadır.

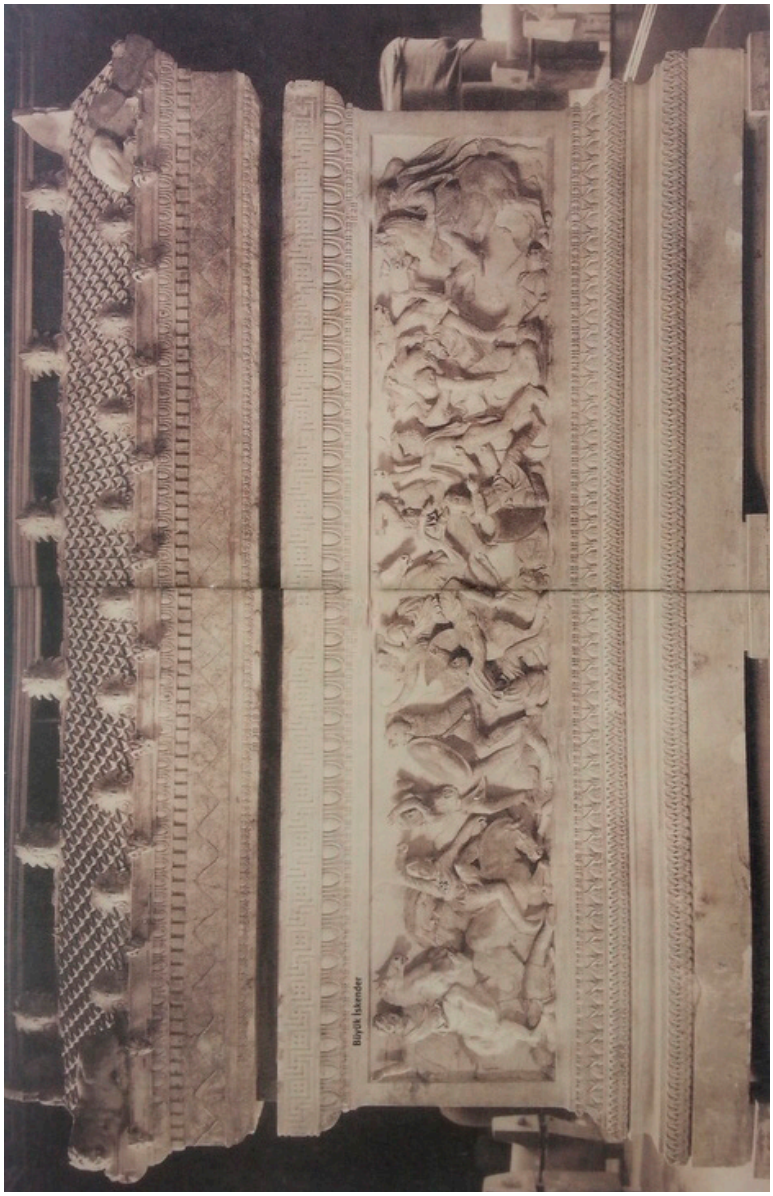
Sonrasında atlı Pers askeri ile giysisi sıyrılmış Romalı asker mücadele etmektedir. Romalı asker Pers askerinin atının çenesinden yakalamış kendini savunmaya çalışıyor. Atın ayağı altında bir Pers askeri yatıyor.

Alttaki okuna sarılmış Pers askeri sağ dizi üzerinde, en sağ baştaki Makedonyalı süvariye ok fırlatmakta. At üzerinde bulunan Pers askeri aldığı darbe ile düşmek üzere. Bu esnada arkasında yardımına koşmuş olan bir Pers askeri onu tutuyor ve düşmekten kurtarıyor. Bu asker elleri arasında ölüm anındaki arkadaşının üzerine kalkanını kaldırarak başka bir darbeden korumaya çalışıyor. Karşılarındaki Makedonyalı süvari sol bacağı yaralı olsa da sağ eliyle karşısındaki Pers askerini nasıl öldürdüğü görüntüleniyor. Yerdeyse Romalı ve Pers askerlerinin ölüleri bulunmaktadır. Bu yüzde toplamda on ikisi canlı altısı ölü olan toplam on sekiz insan ve altı at bulunmaktadır[50].

[50] Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 271-276.

Ek 2

İskender Lahdi Büyük Yüz: Makedonyalılar ve Persliler Arasındaki Savaş
(Nezih Başgelen, *İstanbul Arkeoloji Müzesi İskender Lahti*, s. 6-7)

Diğer Büyük Yüz: Aslan ve Geyik Avı

Lahdin bu yüzünde ortada bir aslan yer almaktadır. Birkaç ok ile vurulmuş olan bu aslan, kan içinde olduğu halde, sol tarafta bir Pers süvarisinin atı üzerine saldırarak pençesini atın üst tarafına ve boynu üzerine saplamış, uzun dişleriyle de atın göğsünü parçalıyor. At bu acıyla şahlanıyor. Buna rağmen yaralanan atın üzerindeki süvarinin oturuşu bozulmuyor. Süvari kolunun geniş bir hareketiyle mızrağını aslana fırlatıyor. Bu esnada diğer askerler süvarinin yardımına koşuşuyorlar.

Aslanın arka yanındaki Persli, ayağını zeminin tümsekçe bir yerine oturtarak, iki eliyle baltasını kaldırmış, şiddetli bir darbe indirmeye hazırlanıyor. Aslanın tam arkasında bir Romalı süvari yardımına geldiği Persli süvari ile karşı karşıya mızrağını hayvanın böğrüne doğru çevirmiştir. Büyük bir av köpeği de aslanı sol arka ayağından ısırıyor. Yardımına gelinen süvarinin tam arkasında diğer bir Romalı süvari yani İskender'in bizzat kendisi başı açıktır ve krallara mahsus olan bir şeritle çevrili tacı başındadır. İskender üzerinde bulunduğu atını topuklarıyla sıkıştırarak dörtnala geliyor, aşağıya sarkan sağ elinde de mızrağını hazır tutuyor.

İskender'in tam arkasında çıplak bir Romalı gömleğini sol koluna dolamış, sağ elinde de elinin duruşundan anlaşıldığına göre silahıyla, alabildiğine koşuyor. Romalının arkasında sol uçta bir Persli geriye doğru meylederek aslana ok atıyor. Bu esnada peş peşe iki tazı, yardımına gelinen Persli süvarinin atı altında, aslana doğru atlıyorlar.

Sahnenin sağ tarafındaki geyik avı tasviri ayrı gibi dursa da öncesindeki konuya bağlıdır. Burada yaralanmış bir geyik sağa doğru kaçıyor. Geyiğin arka yanında, üzerinde yalnızca geniş bir gömlek olan Romalı, sol eliyle hayvanın başını şiddetle geriye bükerek onu durduruyor. Yukarı kaldırdığı sağ eliyle de kargısını böğrüne saplıyor. Geyiğin önünde, sahnenin en sağındaki Persli baltasını, aslanın gerisindeki Persli gibi, bu hayvanın boynunu kesmek üzere ona karşı kaldırıyor. Bu yüzde dördü Persli ve dördü Romalı olan toplamda sekiz insan ile üç at, üç tazı ve bir tane aslan bulunmaktadır[51].

[51] Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 277-278.

Ek 3

İskender Lahti Büyük Yüz: Aslan ve Geyik Avı

(Nezih Başgelen, *İstanbul Arkeoloji Müzesi İskender Lahti*, s. 10-11)

Küçük Yüz: Romalılar ve Persliler Arasındaki Savaş

Soldaki grupta; bir Romalı ve Persli karşı karşıya mücadele ediyor. Romalı, çıplak ve başında miğfer olduğu halde, Persli savaşçıya doğru ilerliyor. Bütün vücuduyla ileriye meyletmiş; sol elinde kalkanını tutuyor. Sağ elindeki kılıcını da önündeki geri geri gitmekte olan Perslinin üzerine doğru kaldırıyor. Persli ise sağ elinde kılıç, sol elinde yukarıya kaldırdığı kalkanı ile kendini Romalı savaşçıya karşı korumaya çalışıyor.

Ortadaki grupta; at üzerindeki Persli asker, lahdin sahibi olduğu düşünülen Kral Abdalonymos, sırt üstü yere serilen bir Romalının üzerine mızrağını indiriyor. Romalı askerin ise kırılmış olan mızrağı ve miğferi yerde durmakta. Çıplak ve yaralanmış olarak, kendini ezmekte olan atın altından irkiliyor. Sağ eline dayanarak güç aldığı vücudunu yukarıya kaldırıyor. Kalkanını Persli askerin saldırısına karşı korumak üzere kendisini örter vaziyette yukarıya kaldırıyor. Büyük bir intikam gücüyle bir kere daha Persli askere vuruyor. Buna rağmen Persli askerin darbesine engel olamayarak yere seriliyor.

Sağdaki grupta; ayakta bulunan Romalı askerin, başında miğfer ve yalnız sol omuzu üzerine atılmış bir gömlek bulunmakta. Şiddetli bir hamlede sağa doğru atılarak Persli bir askeri kaçarken yakalamış ve onu iki dizi üzerine düşürmüştür. Persli askerin yere uzanmış olan sağ bacağını sol ayağıyla çiğniyor. Sol eliyle onun çenesini kavrayarak kafasını arkaya büküyor. Sağ elindeki kamasını omzuna saplıyor. Persli asker acı içinde kendini korumaya çalışıyor. Romalı askerin darbesinden kurtulmak için güçlü eliyle Romalının sağ bileğinden yakalamış onu durdurmaya çabalıyor. Kalkanın kulpu içindeki sol kolunu ise aldığı darbenin verdiği ızdırap ile havaya kaldırıyor. Yerde iki asker arasında duran sarı renkli başlığın, başı çıplak olan bu askere ait olduğu ve mücadele esnasında düştüğü düşünülmektedir. Burada üç Romalı üç Persli olmak üzere toplamda altı kişi bulunmaktadır[52].

[52] Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 279-280.

Aynı Yüzün Alınlığı: Romalılar Savaş Sahnesi

Buradaki kişilerin hepsi Romalıdır. Ortada üzerinde yalnız bir gömlekle iki dizi üzerine düşmüş, mızrağı zeminin üzerinde renkli olarak gösterilmiş yaralı bir kişi bulunuyor. Tepeden tırnağa kadar silahlı bir savaşçı sol ayağıyla yaralının bacağına basıyor. Onu sol eliyle kavrayarak başını geriye büküyor ve sağ eliyle de bıçağını omzuna saplıyor. Yaralı iki eliyle savaşçının kollarını tutup çekiyor. Savaşçı ise sol tarafta, yaralı savaşçının yardımına koşmuş olan diğer bir savaşçıya bakıyor. Yardıma gelen bu kişi ayağını dört köşe bir taş üzerine dayayarak kalkanıyla vücudunu örtmüş. Aşağıya sarkan sağ elinde de kılıcını tutuyor.

Sol taraftaki sahnede, miğfersiz ve yalnız bir gömleği olan Romalı gizlice sokuluyor ve en soldaki yaralının kolları altından kaldırarak götürmeye çalışıyor. Sırt üstüne düşen, bacaklarını sola doğru yarı uzatmış olan yaralı diğer iki savaşçı gibi zırhlıdır. Elinden fırlayıp düşen kalkanı zeminde bulunmaktadır.

Sağ gruptaki tasvirde; kalkanıyla vücudunu örtmüş, gövdesi sola doğru meyilli olan Romalı, karşısında iki dizi üstüne yaralanarak düşmüş olan düşmanının üzerine mızrağını kaldırmaktadır. Çıplak bir halde yerde yatan yaralının başında miğfer ve sol el indeki kalkanı vücudun yan tarafında durmaktadır. Burada altı adet Romalı bulunmaktadır[53].

[53] Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 280-281.

Ek 4

İskender Lahdi Küçük Yüz: Av Manzarası
Alınlığı: Romalılar ve Persliler Arasındaki Savaş Sahnesi
(Nezih Başgelen, *İstanbul Arkeoloji Müzesi İskender Lahti*, s. 14)

Küçük Yüz: Av Manzarası

Ortada avı idare eden kişi atından inmiş; sol tarafta duran kişi onun seyisidir. Seyis kendisinin katılmadığı av mücadelesini hem izler hem de ürküp de sola doğru şahlanmakta olan atı güçlükle zapt etmeye çalışır. Aşağıda büyük bir tazı sıçrayarak koşuyor. Ortadaki avcı ise yırtıcı hayvanı olduğu yerde bekliyor. Bedeni cepheden resmedilmiş, yan taraflara açtığı bacaklarından sağı bükülmüş, sol bacağı da şiddetle gerilmiş sağa doğru meyilli duruyor. Sol elinde kalkan tutuyor ve sağ elini yukarıya kaldırarak üzerine gelmekte olan bir leopara mızrağını fırlatıyor. Leoparın yanı başında duran avcılardan biri baltayı, diğer ikisi de mızrağı hayvanın üzerine indiriyorlar. Burada beş adet Persli asker ve bir tane leopar bulunmaktadır[54].

Aynı Yüzün Alınlığı: Romalılar ve Persliler Arasındaki Savaş Sahnesi

Ortada sola doğru şaha kalmış bir Persli asker ve karşısında bir Romalı asker mücadele ediyor. Persli asker yukarı kaldırdığı mızrağın ucuyla, zırhlı ve başı açık olan Romalı askeri tehdit ediyor. Romalı bacakları mücadelenin şiddetiyle açılmış, vücudunu sola meylettirmiş olduğu halde sağ elinde tuttuğu kılıçla kendini savunmaktadır. Yukarıya kalkık bulunan sol elinde küçük bir kalkan bulunmuş olması düşünülmektedir. Kırılan mızrağı, geride ve zemin üzerinde renkli olarak gösterilmiştir. Bu mızrağın sapı, sahibi belirsiz olan diğer mızrak ile kesişmektedir. Ayrıca yerde bir miğfer dahi resmedilmiştir.

Romalı askerin yüzü at üstündeki Persli süvariye dönük olduğu halde, arkasında bulunan bir Persli asker ise onu hedef almış vuracak vaziyette duruyor. Persli askerin ise sağ dizi yerde olan gövdesi cepheden gösterilmektedir. Kalkanı da germiş olduğu sol koluna takılı bulunmakta, sağ elinde tuttuğu kılıçla Romalı askere arkadan vuracak gibi duruyor.

Persli askerin arkasında en sol köşede bir gömlek ve zırha bürünmüş bir Romalı ölmüş sırtüstü yatmakta. Dizlerini bükmüş ve kaldırmış, sağ kolu cesedinin yanında, sol kolu da zemin üzerinde ve başının arkasındadır. Romalının kırılan mızrağı ve bir de öndeki Persli askere ait olduğu düşünülen diğer bir mızrak zemin üzerindedir.

Merkezdeki atlı süvarinin arkasında bir Persli sol bacağını kırıp sağını bükmüş, sol elinde kalkanı bulunmaktadır. Sağ elindeki mızrağı karşısındaki Roma-

[54] Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 281-282.

lının üzerine kaldırmaktadır. Uzun kollu bir gömlek ve pantolon giymiş, başında bir kavuk geçirmiş olan Persli, bir de saçaklı bir zırh giymiştir. Romalı ise sol elinde tuttuğu kalkanı ile dizüstü çökerek kendini kılıcıyla savunmaya çalışıyor. Romalının üstünde; ancak omuz ile sırtının sağ kısmını açık gösteren bir gömleği vardır. Sağ köşede yerde bulunan, kalkan, Romalı miğferi ve mızrağın bu askere ait olduğu düşünülmektedir. Bu aletler renkli olarak gösterilmiştir.Burada üç Romalı üç Persli olmak üzere toplamda altı kişi bulunmaktadır[55].

[55] Vahid Bey, "Lahid-i İskender", s. 282.